

JAN GRUSZYŃSKI
FRANCJA

SZKOLNICTWO POLONIJNE W SZWECJI

Szwecja należy do tych nielicznych państw w świecie, które dopracowały się własnej, oryginalnej polityki wobec imigrantów. Warto temu zagadnieniu poświęcić więcej uwagi, ponieważ rzutuje ono na naukę w języku macierzystym potomków emigracji. W okresie powojennym Szwecja przekształciła się ze społeczeństwa jednojęzycznego i jednorodnego etnicznie w społeczeństwo wielojęzyczne, ze znacznym odsetkiem mniejszości narodowych. Na ponad 8 milionów ludności w Szwecji więcej niż milion stanowią imigranci i ich potomkowie. Udział imigrantów w ogólnym przyroście ludności w latach 1945-1980 wynosił prawie 50%, a co czwarte dziecko, które się obecnie rodzi w Szwecji, pochodzi z rodziny imigranckiej¹. W ogólnej masie populacji imigracyjnej ludność z Polski mieszkająca w Szwecji liczy wraz ze swymi potomkami w przybliżeniu 30 tys. osób, a nie 6,5 tys., jak podaje *Rocznik Polonii 1980*². Wśród tej ludności występują trzy grupy etniczne: Polacy (ok. 25 tys.), polscy Żydzi (ok. 4 tys.) i polscy Cyganie (ponad 1 tys.). Około 30% całej populacji stanowią dzieci i młodzież szkolna, która korzysta z dobrodziejstw polityki szwedzkiej wobec imigrantów i ich potomków, zapoczątkowanej w połowie lat sześćdziesiątych. W 1975 r. Parlament szwedzki uchwalił zasady nowej polityki imigracyjnej. Ta nowa polityka opiera się na trzech wytycznych: równości między imigrantami a Szwedami, swobodzie wyboru przez cudzoziemców określonego wzorca kulturalnego, współpracy i solidarności między społeczeństwem szwedzkim a poszczególnymi grupami etnicznymi. Państwo szwedzkie zagwarantowało również dotacje (2,5 miliona koron rocznie) dla ogólnokrajowych organizacji imigranckich, umożliwiające prowadzenie działalności w kierunku zachowania i kultywowania własnego dziedzictwa kulturowego. Państwo finansuje publikacje książek w językach grup imigracyjnych oraz przydziela bibliotekom fundusze na zakup książek w je-

¹ Dane statystyczne z 1980 r. Centralna Biblioteka Statystyczna w Sztokholmie.

² *Almanach Polonii 1980*. Zob. art.: H. Kubiak. *Zbiorowości polonijne w świecie*.

zykach obcych (4,5 miliona koron rocznie). Przyznaje również roczne dotacje na wydawanie prasy w językach ojczystych imigrantów (ok. 3,5 miliona koron)³.

Nowe reformy w dużej mierze dotyczą spraw edukacji dzieci imigrantów w języku macierzystym ich rodziców. Program nauki języka macierzystego realizowany przez szkoły szwedzkie ma na celu — jak podkreślają Szwedzi — wpojenie dzieciom dumy ze znajomości języka ojczystego. W 1967 r. nałożono na gminy obowiązek zorganizowania dla uczniów cudzoziemskich w przedszkolach i szkołach podstawowych kilka godzin w tygodniu nauki języka ojczystego. W szkołach podstawowych nauka odbywa się obecnie w ponad 50 językach obcych. Wykonanie tego programu kosztuje ok. 210 milionów koron rocznie⁴. Władze szwedzkie wychodzą z założenia, że imigranci i ich dzieci mają naturalne prawo do języka macierzystego, dzięki któremu mogą mieć kontakt z własnym dziedzictwem kulturowym. Byłoby zjawiskiem nienormalnym, gdyby dzieci imigrantów, odwiedzając kraj swoich ojców, nie miały kontaktu językowego ze swoimi dziadkami i rodziną.

Istotnym zadaniem nowej polityki wobec imigrantów jest zapewnienie im wpływu na szwedzkie życie publiczne. Wielkim osiągnięciem jest przyznanie cudzoziemcom zamieszkałym co najmniej trzy lata w Szwecji biernego i czynnego prawa wyborczego do samorządu gminnego i wojewódzkiego. W żadnym kraju na świecie nie istniało dotąd podobne prawo. Humanitarna polityka Królestwa Szwecji względem imigrantów sprzyja rozwojowi edukacji w języku macierzystym.

Prawo do nauki języka macierzystego w szkole szwedzkiej przysługuje każdemu dziecku, o ile przynajmniej jedno z rodziców jest imigrantem. Język ojczysty (moders mål) jest prowadzony przez dwie godziny tygodniowo. Nauczyciele finansowani są przez szwedzkie władze oświatowe. Na terenie Szwecji jest zatrudnionych ok. 150 nauczycieli uczących języka polskiego⁵. Wśród nich znajdują się również nauczycielki pochodzenia żydowskiego, a nawet Cyganki. Księża polscy są także często nie tylko katechetami, ale i nauczycielami języka ojczystego. Głównymi ośrodkami nauczania jest: Sztokholm, Malmö, Göteborg, Norrköping, Jönköping, Lund, gdzie znajdują się największe skupiska ludności polskiej. Nauczyciele języka polskiego często uczą dzieci w kilku szkołach. Na ogół w grupie jest od kilku do kilkunastu uczniów. Zdarzają się niekiedy przypadki, że nauczyciel prowadzi lekcję tylko z 1 uczniem. Nauczyciele języków macierzystych są zobowiązani do

³ *Imigranci w Szwecji*. Ulotka Instytutu Szwedzkiego w Sztokholmie.

⁴ Tamże.

⁵ Informacje uzyskane od nauczycieli polskich w Szwecji.

prowadzenia lekcji w wymiarze ok. 30 godzin tygodniowo i są płatni na równi z nauczycielami szwedzkimi. Zakres nauczania obejmuje język polski i częściowo historię Polski. Nie wszyscy nauczyciele mają odpowiednie przygotowanie pedagogiczne.

Na terenie Szwecji ujawniają się wyraźnie oddziaływania dwóch ośrodków dyspozycyjnych na edukację narodową dzieci pochodzenia polskiego. Dotychczas większy wpływ miał Londyn niż Warszawa. Większość podręczników i pomocy szkolnych docierała z Anglii. W ostatnim okresie znacznie uaktywniły się placówki dyplomatyczne PRL. Stosując metodę nagród (odznaczenia) wobec zjednanym nauczycieli doprowadziły do podziałów środowiska nauczycielskiego. Władze PRL próbują poprzez władze oświatowe szwedzkie oddziaływać na polskich nauczycieli. W tym celu zaproszono w tym roku do Polski kuratora od nauczania języków ojczystych w okręgu sztokholmskim. Były również próby, aby stworzyć na terenie Szwecji Związek Nauczycielstwa Polskiego podlegający krajowemu ZNP. Sprawa się skomplikowała z chwilą powstania w kraju samorządnych i niezależnych związków zawodowych. Niemniej jednak niektórzy nauczyciele zdążyli skorzystać z przyznanych odznaczeń przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Towarzystwo „Polonia” oraz z czasów ufundowanych przez CRZZ. Narzuca się postulat, że młodzież pochodzenia polskiego powinna uczyć się z tych podręczników, które są lepsze, niezależnie od tego, gdzie są wydawane.

POLISH EDUCATION IN SWEDEN

Summary

The author briefly presents the Polish education in Sweden after the World War II with reference to the policy of the Kingdom toward immigrants. It was in 1975 that the Swedish Parliament passed new principles of the immigrant policy:

1. equality of the immigrants and the Swedes;
2. free choice of a cultural pattern;
3. cooperation and solidarity between the Swedish society and particular ethnic groups.

Moreover, special donations are guaranteed for national immigrant organizations. The above reforms also concern the problems of immigrant education in native languages. The author estimates the number of Poles in Sweden at about 30 thousand. Children constitute 30% out of the total. The main teaching centres are as follows: Sztokholm, Malmo, Geteborg, Norrkoping, Lund. They are also the biggest Polish immigrant centres.

Every whose at least one parent is an immigrant has a right to be taught its mother tongue in a Swedish school. At present there are about 150 teachers of Polish employed in Swedish schools.